

Психолого-педагогічні механізми адаптації майбутніх учителів початкових класів до викликів сучасної освітньої системи

Красюк Л.В.¹, Мішкулинець О.О.², Купрас В.В.³

Опубліковано	Секція	УДК
12.04.2025	Освіта/педагогіка	37.091.3:159.922.63: 373.3:37.04
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15204243		

Анотація. У наш час важливими питанням педагогічної освіти є розуміння психолого-педагогічних особливостей підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасної освіти. Дана робота присвячена проблемі професійної адаптації майбутніх учителів початкових класів, вирішення якої спрямоване на підвищення їх конкурентоспроможності.

Метою роботи було вивчення особливостей психолого-педагогічні стратегії адаптації майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасної освіти. Провести аналіз існуючих викликів та визначити ефективні практики.

На основі проведеного аналізу наукових публікацій встановлено, що процес професійної адаптації починається під час професійної підготовки. Оскільки цей процес є динамічним і керованим, він потребує створення спеціальних психолого-педагогічних умов, які будуть враховувати сучасні підходи до організації освітнього процесу. В роботі розглянуто виклики сучасного освітнього процесу та ефективні практики. Зокрема, досліджуються аспекти практичної підготовки педагогів в Україні.

Ключові слова: освіта, педагогічна психологія, професійний розвиток, підготовка, механізми подолання, стійкість адаптація студентів, майбутні вчителі початкових класів.

¹ Красюк Людмила Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1403-006X>.

² Мішкулинець Олена Олексіївна, кандидат психологічних наук, заступник директора з навчальної роботи, викладач психолого-педагогічних дисциплін, Відокремлений структурний підрозділ "Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету", ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5874-3830>

³ Купрас Віра Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, директор, Комунальний заклад освіти "Спеціальна школа 12" Дніпропетровської обласної ради", ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0672-0431>

Psychological and pedagogical mechanisms of adaptation of future primary school teachers to the challenges of the modern educational system

Annotation. Nowadays, an important issue of teacher education is to understand the psychological and pedagogical features of training future primary school teachers in the context of modern education. The article is devoted to the problem of professional adaptation of future primary school teachers, the solution of which is aimed at increasing their competitiveness.

The purpose of the study was to study the peculiarities of psychological and pedagogical strategies of adaptation of future primary school teachers in the context of modern education. To analyze existing challenges and identify effective practices.

Based on the analysis of scientific publications, it was found that the process of professional adaptation begins during professional training. Since this process is dynamic and manageable, it requires the creation of special psychological and pedagogical conditions that will take into account modern approaches to the organization of the educational process. The paper examines the challenges of the modern educational process and effective practices. In particular, aspects of practical training of teachers in Ukraine are studied.

According to the analysis, psychological and pedagogical strategies for the adaptation of future primary school teachers in modern educational conditions include the analysis of the regulatory framework and reform of teacher training. The relevance of the topic is emphasized by the need to adapt first-graders to the school environment, which also affects teacher training.

Modern higher education institutions are focusing their efforts on training specialists who have developed flexible skills and are able to effectively adapt to various challenges in the professional field. This applies not only to general competencies, such as the ability to learn and develop, and the use of information technology in work. It has been found that using resilience, a person can build and rebuild their life path, restore a new balance, change themselves and respond positively to challenges and use them for professional growth.

Keywords: education, educational psychology, training, professional development, coping mechanisms, resilience, student adaptation.

Вступ

Сучасні соціально-економічні зміни в Україні та стратегічні завдання, що стоять перед освітою, зумовили необхідність вирішення проблеми підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних швидко адаптуватися до умов педагогічної професійної діяльності. Хоча в останні роки ця проблема активно досліджується вченими різних наукових галузей, питання професійної адаптації майбутніх учителів початкових класів залишається до кінця не вивченим.

Під професійною адаптацією майбутнього вчителя початкової школи визначається процес пристосування до професійного середовища навчального закладу, професійної діяльності, її умов та вимог професійних стандартів. Система початкової освіти в Україні наразі перебуває у стані трансформації внаслідок реалізації державної концепції «Нова українська школа». Водночас відповідно до професійного стандарту, робота вчителя початкової школи передбачає високий рівень психофізіологічного та емоційного навантаження, відповідальність за навчальний процес та формування знань учнів, ефективного засвоєння матеріалу [1, 2].

Останнім часом актуально питання щодо підготовки шкільних вчителів молодших класів набуло гострого характеру через чисельні виклики та відповідальність за якість викладання, а також необхідність постійного розвитку та пошуку нових підходів до учнів. Всі ці чинники пов'язані з рівнем психолого-педагогічної підготовки вчителя, його професіоналізму [3]. Kandiuk-Lebid S., et al., Kuchai O. V., et al., Shcherban T. D., et al., активно вивчають проблему формування професійної компетентності та її вплив на педагогічну діяльність [3, 4, 5]. Вони зазначають, що велику роль має цілеспрямована підготовка майбутніх фахівців інноваційного типу та їх професійна компетентність, професійна взаємодія.

Розвиток професійної компетентності є особливо важливим у світлі сучасних викликів і обмежень. Такі обставини, як глобальні економічні кризи, демографічні зміни, технологічні прориви та соціально-культурні трансформації, війни, голод і стихійні лиха (землетруси, урагани та повені) вимагають від вчителів початкових класів гнучкості мислення, швидкої адаптації до нових умов та стресостійкості [5]. Так, опинившись в обмежених умовах із-за пандемії COVID-19 та військової агресії викладачам прийшлося змінити форми освітнього процесу – перейти на дистанційне навчання. Ці виклики створили необхідність опанування новими інформаційними технологіями. Зважаючи на це, у вищих навчальних закладах постала нагальна потреба у створенні умов для формування професійної компетентності для сучасних умов викладання, підвищенні вимог до відповідальності викладачів за результати своєї професійної діяльності та вдосконаленні методів оцінювання рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників [6, 7].

Команди науковців Chen E., et al., Masten A. S., et al., у своїх дослідженнях щодо стійкості розкривають механізми, які допомагають розвиватися успішній адаптації під час викликів та дозволяють зрозуміти, чому одні люди адаптуються краще, ніж інші. Було зазначено, що необхідно мати адаптаційні ресурси, які функціонують як особистісні потенціали та дозволяють навчатися, змінюватися та розвиватися за несприятливих обставин. При цьому велику роль відіграють ресурси психологічної стійкості. Резильєнтність визначається як здатність до успішної адаптації до викликів, які несуть загрозу функціонуванню, виживанню або розвитку системи. Такий динамічний процес відбувається завдяки мультисистемним процесам та має позитивні зміни на рівні особистості [8, 9].

Karimova N. H. вказує, що значення адаптації студентів до сучасних умов професійно-педагогічної діяльності є важливим аспектом їхнього освітнього шляху. Коли студенти переходять від стану учнів до стану професіоналів у галузі освіти, процес адаптації відіграє ключову роль у формуванні їхнього майбутнього успіху. Крім того, значення адаптації майбутніх вчителів до професійно-педагогічної діяльності виходить за межі індивідуального розвитку. Вона безпосередньо впливає на освітній процес та підготовку кваліфікованих педагогів, тим самим впливаючи на загальний рівень освіти в Україні. Успішна адаптація забезпечує студентів особистісними та професійними компетенціями, необхідними для створення цікавого навчального середовища, застосування ефективних методів викладання та задоволення різноманітних потреб учнів, що позитивно впливає на результати навчання учнів початкових класів [10].

Згідно з аналізом даних Самойленко О. В., Новгородська Ю. Г., Kandiuk-Lebid S., Mazur V., Oleksiuk O., Starieva A., Chumachenko O., Shevchenko O., психолого-педагогічні стратегії адаптації майбутніх учителів початкових класів в сучасних освітніх умовах мають в собі реформування нормативно-правової бази та процесу підготовки майбутніх вчителів. Актуальність теми підкреслюється необхідністю адаптації й першокласників до шкільного середовища, що також впливає на підготовку вчителів

[5, 11]. Тому, актуальним в наш час є розуміння психолого-педагогічних особливостей підготовки майбутніх вчителів початкових класів в умовах сучасної освіти.

Метою даної статті є вивчення особливостей психолого-педагогічної стратегії адаптації майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасної освіти. Провести аналіз існуючих викликів та визначити ефективні практики.

Оскільки процес професійної адаптації фактично розпочинається вже під час навчання майбутніх педагогів, то, впроваджуючи сучасних методів та практик в систему практичної підготовки, можливо вирішити проблеми професійної адаптації майбутніх учителів початкових класів.

Завдання статті:

- провести аналіз літератури щодо визначення психолого-педагогічних особливостей адаптаційних процесів майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасної освіти;

- висвітлити основні виклики сучасної освіти та їх вплив на процес адаптації майбутніх учителів початкових класів;

- визначити практики, які допомагають підвищити рівень адаптації майбутніх учителів початкових класів.

Матеріали та методи

Під час проведення дослідження особливостей психолого-педагогічної стратегії адаптації майбутніх вчителів початкових класів в сучасних умовах освітнього процесу було використано аналітичні та теоретичні методи, які спрямовані на визначення ефективності ефективні практики для підвищення рівня професійної адаптації. Пошук було проведено в наукометричних базах даних «Scopus», «Web of Science», «Google Scholar». Для пошуку публікацій було використано такі ключові слова, як «професійний розвиток», «адаптація студентів», «освіта», «педагогічна психологія», «підготовка», «механізми подолання», «стійкість».

Результати

У наш час заклади вищої педагогічної освіти повинні спрямовувати свої ресурси на підготовку майбутніх вчителів із розвиненими гнучкими навичками та високим рівнем здатності швидко адаптуватися до різних викликів під час своєї професійної діяльності. Майбутні педагоги також повинні володіти комунікативною компетентністю, добре володіти сучасними технологіями та використовувати інформаційних технологій у своїй роботі, бути готовими до постійного саморозвитку. Провідна роль у формуванні та розвитку цих навичок належить якості освіти, рівню мотивації майбутніх вчителів до постійного вдосконалення своїх особистісних та професійних якостей [1].

Викликами для сучасного вчителя є вміння продовжувати освітній процес в обмежених умовах, що потребує професійного розвитку, опанування новими формами навчання. У формуванні змісту поняття «професійний розвиток» є певні фактори, які впливають на особистість та сприяють саморозвитку, опанування новими професійними компетенціями [6, 12, 13]. Ці підходи передбачають зміну освітніх програм і методології, створюючи умови для практичної роботи в різноманітних середовищах та активно співпрацюючи з різні соціальними групами [14].

Сучасні виклики (війни, голод і стихійні лиха, соціально-економічні кризи) сприяють встановленню обмежених умов в освітньому процесі. Так, нещодавня глобальна пандемія COVID-19 та війна суттєво змінила не тільки звичайне життя людей, але й форми навчання. Ці обмежені умови призвели до нагального впровадження дистанційної освіти, для продовження освітнього процесу довелося знайти нові альтернативні форми навчання, і віртуальні класи були єдиним варіантом

[15, 16, 17]. Значними недоліками віртуальних класів є низька відвідуваність, відсутність індивідуального підходу та відсутність взаємодії через проблеми з підключенням до інтернету. Ті, хто не користувався віртуальними класами, назвали найважливішою причиною недостатню обізнаність, а потім брак інтересу та сумніви щодо корисності віртуальних класів [18, 19]. Було встановлено, що завдяки високому рівню педагогічної компетентності вдалося ефективно адаптуватися до складних кризових умов та ефективно перейти до дистанційного навчання, що пом'якшило негативні наслідки COVID-19 та військової агресії для освітнього процесу в молодших класах [20].

В умовах сучасних викликів здатність вчителів молодших класів ефективно справлятися з труднощами була пов'язана з рівнями самоефективності, стійкості та витривалості, вмінням адаптуватися до нових умов навчання.

Результатом процесу адаптації до складних життєвих обставин або їх конструктивного опанування є позитивні зміни на рівні особистісного розвитку. Доведено, що кризові стани, попри їх потенційно негативний вплив на якість життя, водночас виступають каталізаторами внутрішньої мобілізації, активізують приховані ресурси та сприяють розкриттю нереалізованого потенціалу. У таких умовах формуються ефективні психологічні стратегії адаптації, які забезпечують особистісне зростання та позитивну динаміку у різних сферах життєдіяльності [21, 22].

Стресостійкість (резильєнтність) характеризується необхідним рівнем соціально-психологічної адаптації до зовнішніх і внутрішніх стресорів. Резильєнтність це динамічний процес, який включає здатність людини активно адаптуватися після негараздів і залежить від багатьох систем, як внутрішніх, так і зовнішніх щодо неї. Це забезпечує і визначає високий рівень емоційної стабільності, здатності до соціальної адаптації, підтримки ефективних взаємодій, працездатності та психічного здоров'я. Саме особистісні та індивідуальні якості дозволяють без згубних наслідків для психічного здоров'я витримувати надмірні інтелектуальні, вольові та емоційні перевантаження. Стійкість також пов'язана зі стратегіями подолання, когнітивними та поведінковими зусиллями, які використовуються для управління внутрішніми та зовнішніми вимогами стресової події [8, 9].

Компонентами професійної адаптації майбутнього вчителя початкових класів є мотиваційно-ціннісні, когнітивні, професіональні та емоційно-рефлексивні складові. Критерії успішної сформованості професійної адаптації майбутніх вчителів є: сприйняття системи гуманістичних цінностей та наявність позитивних соціальних цінностей в педагогічній взаємодії (мотиваційно-ціннісний компонент); рівень знань, впевненість, цілеспрямованість, різноманітність (когнітивний компонент); формування професійних педагогічних навичок та вміння (професійний компонент); задоволення своєю професійною діяльністю, усвідомлення важливості самооцінки та самоконтролю (емоційно-рефлексивний компонент) [2]. Процес розвитку стійкості належить до когнітивної оцінки, яка регулює пошук ефективних форм адаптації.

Виклики, з якими стикаються майбутні вчителі початкових класів у сучасній освіті, включають:

✓ Адаптація до змін у навчальних програмах, що вимагає постійного розвитку, оновлення знань для успішного втілення інновації та інтеграції сучасних технологій в шкільний навчальний процес.

✓ Індивідуальна особливість учнів, яка потребує індивідуального підходу. Необхідно розуміти, що у класах присутні діти з різними потребами, культурою та здібностями.

✓ Соціально-емоційне навчання. Вчителі мають враховувати емоційний стан учнів і їхні соціальні навички, що може вимагати спеціальних стратегій підтримки.

- ✓ Залучення батьків до освітнього процесу. Ефективна комунікація з родинами учнів стає дедалі важливішою, щоб забезпечити зв'язок між домом і школою.
- ✓ Безперервне навчання та професійний розвиток є необхідними для збереження актуальних методів та підходів.
- ✓ Зростаюча роль технологій в освіті вимагає володіння різними сучасними технологічними інструментами й платформами при роботі з учнями.
- ✓ Стрімкий технологічний розвиток сприяє змінам в організації навчання, що в свою чергу вимагає від майбутніх вчителів початкових класів постійного саморозвитку, володіння новими професійними навичками.
- ✓ Психологічне навантаження від відповідальності за освіту та розвиток дітей може бути значним.

Ці виклики часто переплітаються і вимагають від майбутніх вчителів початкових класів гнучкості, креативності та готовності до змін. Наявність у майбутнього вчителя початкових класів таких явищ, як труднощі та бар'єри, знижує рівень професійної адаптації. Тому об'єктом професійної адаптації студентів є прояв психолого-педагогічних труднощів і бар'єрів у процесі педагогічної практики, які можуть виникати у майбутнього вчителя початкової школи та призводити до тривожності та заниженої самооцінки, заважати реалізації набутих знань. Це вказує на необхідність проведення моніторингу професійної адаптації для виявлення першопричини таких явищ, як труднощі та бар'єри, що виникають у майбутнього вчителя початкових класів під час педагогічної практики, та для подолання викликів. Що допомагає студентам опанувати необхідні практичні вміння та навички.

Для розвитку дистанційного навчання високого рівня необхідна адаптація та розвиток нових методичних підходів. Застосування сучасних технологій та цифрових інструментів, таких як мобільне навчання та інтерактивні платформи, може допомогти підвищити рівень професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів та допомагає зробити навчальний процес більш доступним та інтерактивним. У контексті професійної підготовки майбутніх вчителів особливої актуальності набуває формування вмінь ефективного використання цифрових освітніх платформ. Зокрема, опанування таких ресурсів, як Google Classroom, Moodle та Edmodo, є важливим для структурованого організування навчального процесу, тоді як сервіси Zoom, Microsoft Teams і Google Meet забезпечують якісну реалізацію відеозустрічей, групових обговорень і дистанційних занять. Застосування інтерактивних інструментів — зокрема, цифрових дошок (Padlet, Miro) — сприяє ефективній організації колективної діяльності. Водночас використання автоматизованих тестових систем (Quizlet, Kahoot, Socrative) надає змогу об'єктивно оцінювати рівень сформованості знань здобувачів освіти. Серед методів активізації навчальної діяльності студентів спеціальності «Початкова освіта» важливе місце посідають інноваційні підходи, спрямовані на розвиток професійної компетентності. Одним з результативних методів є проєктне навчання, що передбачає створення майбутніми вчителями презентацій, відеоматеріалів тощо, сприяючи розвитку креативного мислення та здатності до самовираження. Метод перевернутого класу дає змогу організувати навчання за моделлю, за якої студенти самостійно опрацьовують теоретичний матеріал до заняття, а під час аудиторної роботи виконують практичні завдання під керівництвом викладача, що сприяє глибшому засвоєнню знань. З метою формування та вдосконалення комунікативних навичок доцільно впроваджувати інтерактивні методи навчання, зокрема рольові ігри, які дають змогу моделювати ситуації реального спілкування, формуючи здатність до ефективного взаємодії в різних соціально-професійних контекстах.[1].

У роботі авторів Н. І. Варга, Г. М. Войтенко та І. М. Тимчук було наголошено на важливості адаптації освітніх методів до сучасних умов цифрової форми навчання та

зазначено, що така адаптація є важливою складовою процесу підвищення професійної компетентності майбутніх вчителів. Була показана їх ефективність у дистанційній формі навчання та визначено необхідність розробки нових методів, які сприятимуть покращенню якості віртуальної комунікації. В наш час одними з основних викликів онлайн-навчання є зниження рівня мотивації, обмеження можливостей особистого спілкування та різноманітні технічні труднощі [1].

Процес професійної адаптації майбутніх учителів початкових класів починається під час їх професійної підготовки та потребує створення спеціальних психолого-педагогічних умов, які будуть враховувати сучасні підходи до організації процесу.

Зміст психолого-педагогічного розвитку професійної адаптації майбутніх вчителів під час навчання має реалізовуватися в:

- оцінці реального рівня його професійної адаптованості;
- наданні допомоги в удосконаленні професійних умінь і навичок студентів;
- сприянні розвитку внутрішньої професійної мотивації майбутніх учителів початкових класів;
- профілактиці труднощів і криз, що виникають через невідповідність професійних очікувань і професійної реальності в процесі педагогічної практики, допомога в її подоланні;
- профілактиці професійного вигорання та ін. [2].

На сучасному етапі було проведено багато досліджень щодо визначення ефективних практик, які сприяють адаптації майбутніх учителів початкових класів в умовах сьогодення. Серед таких практик найбільш поширені та ефективні представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика ефективних практик розвитку адаптації майбутніх учителів початкових класів в умовах викликів сучасної освіти

Практика	Опис
Інтеграція теоретичних знань і практичних навичок	Проводити семінари та тренінги, які поєднують педагогічну теорію з практикою, де студенти можуть спостерігати або навчатися
Наставництво та коучинг	Створення партнерських програм з досвідченими вчителями, які могли б стати наставниками для студентів, допомагаючи їм адаптуватися до реальних умов навчання
Психологічна підтримка	Надання психологічних консультацій та тренінгів для розвитку емоційного інтелекту, управління стресом, комунікації, ефективної взаємодії з дітьми та батьками
Розвиток міждисциплінарних навичок	Включення в освітній процес підготовки майбутніх учителів програм та курсів, які охоплюють різні аспекти, такі як інклюзивна освіта, сучасні технології в навчанні, культурна компетентність тощо
Участь у професійних спільнотах	Стимулювання участі студентів у професійних асоціаціях, конференціях та воркшопах для обміну досвідом та ідеями
Проекти на основі дослідження	Залучення студентів до проектів, які потребують дослідницького підходу та критичного мислення, що допомагає розвивати навички аналізу та вирішенню проблем
Розвиток позитивної навчальної культури	Створення сприятливого і підтримуючого освітнього середовища, де майбутні вчителі можуть вільно висловлювати свої думки та відчувати себе залученими до процесу

Джерело: власна розробка авторів

Ці практики можуть значно полегшити адаптацію вчителів до нових умов роботи, сприяти підвищенню їх професійного розвитку, самореалізації й самопочуття.

Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів передбачають вступ комплексної системи навчання на етапі навчання педагогічного університету з використанням сучасних розробок моделі як педагогічної, так і психологічної компетентності. Це можливо лише за наявності особливих як педагогічних, так і психологічних умов створених в системі підготовки, які передбачають практичне використання сучасних методів навчання. Принципи їх розробки можуть використовуватися при плануванні сучасних навчальних програм в процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Усі навчальні програми спрямовані на розвиток психолого-педагогічної компетенції майбутніх учителів початкових класів мають бути систематизовані та типізовані за основними визначальними ознаками. Якісному становленню майстерності майбутнього вчителя початкових класів сприяє безпосередній розвиток базових психологічних способів спілкування з учнями як на уроці, так і по за нього. Це потребує послідовного розширення практики у середніх школи, які мають відбуватися як у рамках навчання за програмою вищого навчального закладу, так і в рамках виробничої чи переддипломної практики. Ця практика чудово сприяє розвитку основних педагогічних компетенцій майбутніх вчителів молодшої школи.

З точки зору психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, зокрема важливе значення має розвиток відповідного рівня мотивація до вдосконалення власної професійної майстерності, розвиток високих комунікативних навичок, необхідних як під час безпосереднього спілкування з дітьми в межах шкільної програми та в рамках позакласної роботи, а також при спілкуванні з батьками. Психологічна компетентність майбутніх учителів безпосередньо пов'язана з рівнем їх мотивації, бажанням та можливостями підвищувати свою педагогічну майстерність. Правильно побудована на етапі навчання в педагогічних вищих навчальних закладах мотиваційна схема може сприяти розвитку прагнення майбутніх вчителів до самовдосконалення та послідовного підвищення як педагогічної майстерності, так і психологічної стійкості в умовах можливих змін у сучасній системі початкової шкільної [3].

Висновки

Основна мета закладів вищої освіти, що забезпечують формування компетентності майбутніх учителів для роботи в початковій школі, передбачає необхідність володіння сучасними методами психолого-педагогічного розвитку. Останнім часом актуальною проблемою якісної підготовки учителів початкових класів набула гострого характеру в сучасній системі освіти через чисельні виклики. В ході роботи було визначено, що виклики сучасності, такі як війна та пандемії, технологічний прогрес, соціальна та економічна нерівність мають великий вплив на розвиток професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Ці виклики часто переплітаються і вимагають від майбутнього вчителя гнучкості, креативності та готовності до постійних змін. Встановлено, що здатність вчителів молодших класів ефективно справлятися з труднощами пов'язана з рівнями самоефективності, стійкості та витривалості, вмінням адаптуватися до нових умов навчання. Оскільки процес професійної адаптації фактично розпочинається вже під час фахової підготовки, то, впроваджуючи сучасних методів та практик в систему практичної підготовки, може допомогти вирішити проблеми професійної адаптації майбутніх вчителів початкових класів.

Перспективи подальших досліджень можуть бути направлені на поглиблення вивчення ефективності сучасних цифрових платформ для сприяння розвитку педагогічної компетентності, визначення впливу ефективних практик на адаптивні процеси майбутніх вчителів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Варга Н. І., Войтенко Г. М., Тимчук І. М. Формування мовної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Академічні візії*. 2025. Вип. 42. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15127387>.
2. Zamiatna O. The modern approaches to the creation of pedagogical conditions of primary school teacher's professional adaptation during pedagogical practice. *Scientific Journal of Polonia University*/ 2021. Vol. 41(4). P. 87-93. DOI: <https://doi.org/10.23856/4111>.
3. Shcherban T. D., Schcherban G. V. Psychological and pedagogical features of training future teachers (primary school). *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2021. Vol. 7(2). P. 125-131. DOI: [https://doi.org/10.52534/msu-pp.7\(2\).2021.125-131](https://doi.org/10.52534/msu-pp.7(2).2021.125-131).
4. Kuchai O. V., Shinkaruk V. D., Bida O. A., Kuchai T. P. Current state of inclusive education in the countries of the European Union. *Educational space of Ukraine*. 2019. Vol. 1(17). P. 19-23. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2581>.
5. Kandiuk-Lebid S., Mazur V., Oleksiuk O., Starieva A., Chumachenko O., Shevchenko O. Developing inclusive competence of future socio-economic specialists to meet modern challenges and constraints. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. Vol. 7. P. 2024spe043. DOI: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe043>.
6. Kozlovskiy Y., Ilevliev O., Mykytyuk O., Tiurina T., Say D. Características da formação da competência pedagógica de um professor universitário nos principais países do mundo. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2022. Vol. 15(34). P. e17033. DOI: <https://doi.org/10.20952/revtee.v15i34.17033>.
7. Bakhov I., Rudenko Y., Dudnik A., Dehtiarova N., Petrenko S. Problems of Teaching Future Teachers of Humanities the Basics of Fuzzy Logic and Ways to Overcome Them. *International Journal of Early Childhood Special Education*. 2021. Vol. 13(2). P. 844-854. DOI: <https://doi.org/10.9756/INT-JECSE/V13I2.211127>.
8. Chen E., Jiang T., Chen M. A., Miller G. E. Reflections on resilience. *Development and psychopathology*. 2024. P. 1–8. Advance online publication. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0954579424000403>.
9. Masten A. S., Lucke C. M., Nelson K. M., Stallworthy I. C. Resilience in Development and Psychopathology: Multisystem Perspectives. *Annual review of clinical psychology*. 2021 Vol. 17. P. 521–549. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-081219-120307>.
10. Karimova N. H. Pedagogical aspects of solving problems of student adaptation to professional-pedagogical activity. *International Journal of Advance Scientific Research*. 2023. Vol. 3(12). P. 137-142. DOI: <https://doi.org/10.37547/ijasr-03-12-25>.
11. Самойленко О. В., Новгородська Ю. Г. Підготовка майбутніх учителів у системі вищої освіти як проблема дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2025. №1. С. 206-217. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2025-PP-1-206-217>.
12. Bernarto I., Bachtiar D., Sudibjo N., Suryawan I. N., Purwanto A., Asbari M. Effect of transformational leadership, perceived organizational support, job satisfaction toward life satisfaction: Evidences from Indonesian teachers. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29 (3). P. 5495–5503. <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/6057>.
13. Tadimalla S. Y., et al. Enabling investigation of impacts of inclusive collaborative active learning practices on intersectional groups of students in computing education. *2023 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE), College Station, TX, USA*. 2023. P. 1-10. DOI: <https://doi.org/10.1109/FIE58773.2023.10343317>.
14. Kostiukevych R., Mishchuk H., Zhidebekkyzy A., Nakonieczny J., Akimov O. The impact of European integration processes on the investment potential and institutional maturity of rural communities. *Economics and Sociology*. 2020. Vol. 13(3). P. 46-63.

15. Morganstein J. C., Bromet E. J., Shigemura J. The neuropsychiatric aftermath of exposure to weapons of mass destruction: applying historical lessons to protect health during the war in Ukraine. *Psychological medicine*. 2023. Vol. 53(11). P. 5353–5355. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0033291722002872>.
16. Hyland P., Vallières F., Shevlin M., Karatzias T., Ben-Ezra M., McElroy E., Vang M. L., Lorberg B., Martsenkovskiy D. Psychological consequences of war in Ukraine: Assessing changes in mental health among Ukrainian parents. *Psychological Medicine*. 2023. Vol. 53(15). P. 7466–7468. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0033291723000818>.
17. Mirza T. I., Mahboob U. Polishing the Teaching of Affective Domain in Online Education. *Journal of the College of Physicians and Surgeons--Pakistan: JCPSP*. 2021. Vol. 31(4). P. 485–486. DOI: <https://doi.org/10.29271/jcpsp.2021.04.485>.
18. Arora A. K., Srinivansan R. Impact of pandemic COVID-19 on the teaching-learning process: A study of higher education teachers. *Parabandhan: Indian Journal of Management*. 2020. Vol. 13(4). P. 43–56. DOI: <https://doi.org/10.17010/pijom/2020/v13i4/151825>.
19. Kruszewska A., Nazaruk S., Szewczyk K. Polish teachers of early education in the face of distance learning during the COVID-19 pandemic – the difficulties experienced and suggestions for the future, *Education 3-13. Research in Education*. 2020. Vol. 6(2). P. 21-39. DOI: <https://doi.org/10.18844/ijire.v6i2.4474>.
20. Demeshkant N., Schultheis K., Hiebl P. School Sustainability and School Leadership during Crisis Remote Education: Polish and German Experience. *Computers in the Schools*. 2022. Vol. 39(2). P. 120–136. DOI: <https://doi.org/10.1080/07380569.2022.2071221>.
21. Коробка Л. М. Спільнота в умовах воєнного конфлікту: психологічні стратегії адаптації: колективна монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТ, 2019. 286 с.
22. Henson C., Truchot D., Canevello A. Factors that hinder post-traumatic growth: A systematic review. *L'Encephale*. 2022. Vol. 48(5). P. 560–562. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.encep.2022.02>